

HOLUB DOUPŇÁK (*COLUMBA OENAS*)

Robert Doležal

Tento dříve hojný obyvatel našich lesů svojí početností velice citlivě reaguje na ztrátu hnízdních možností. Jedná se totiž o typického představitele dutinových druhů ptáků, který je vázaný především na staré bukové porosty. S jejich ztrátou mizí i tento holub. V sérii článků představujících některé lesní druhy ptáků je symbolické začít právě doupňákem.

V souvislosti s popisem života holuba doupňáka – jednoho ze dvou druhů rodu *Columba* zastoupených v naší přírodě, hovoří již o úbytku hnízdních možností více než sto let starý a přesto aktuální text publikace Malý Brehm: „K potřebě dutin stromových lesnictví moderní nemá zření, a to jest příčinou, že obyvatelů dutin ubývá čím dál tím více.“

Popis druhu

V důsledku snižující se početnosti naší populace doupňáků, která čítá asi 3–6 tisíc hnízdních párů, může jejich výskyt v krajině snadno ujít pozornosti. Vzhledem totiž nejsou nijak nápadní, na rozdíl od běžnějšího holuba hřivnáče (*Columba palumbus*) jsou menšího vzrůstu, nemají po stranách krku bílé skvrny a na křídlech mají oproti páskám bílým jen

dvě krátké tmavé pásky. Bezpečně je prozradí chraplavý houkavý hlas, kterým se v lese ozývají po celou dobu hnízdění a který připomíná holuba domácího. Roztroušeně hnízdí po celém území České republiky od lužních lesů po hory. Najdeme je zvláště ve starých bučinách a jedlobukových porostech.

Způsob života

Na hnízdiště přilétají počátkem března, ale někteří otužilci se mohou objevit i dříve. S menšími hejny se můžeme setkat v polích Znojemska a Břeclavska také v zimě. Krátce po návratu ze zimoviště začínají intenzivně hledat vhodnou dutinu k hnízdění. Ideální jsou pro ně staré datlí dutiny, ale nepohrdnou ani umělou budkou s vletovým otvorem přijatelné velikosti (8–9 cm) (Štěpánek, Demartini 1962).

Počátkem dubna se objevuje první snůška tvořená zpravidla dvěma vejci bílé barvy. Doupňáci hnízdí během roku 2x nebo 3x, výjimečně 4x i 5x. Jen zřídka proběhnou všechna hnízdění ve stejné dutině. Běžnější je vyhledání nové dutiny pro každou další snůšku. Stává se, že v prostornějších hnízdech nalezneme mláďata první snůšky a vejce snůšky druhé (Hudec, Šťastný a kol., 2005). V sezení na vejcích se střídají obě pohlaví a trvá 16–17 dní. Mláďata jsou pak krmena opět oběma rodiči 18–30 dní. Prvních zhruba deset dní tvoří jejich potravu výměšky volete, později ve stále větší míře rostlinná potrava vyvrhovaná z volete do zobáku mláďat.

Potrava dospělých ptáků sestává převážně ze semen sbíraných na úhorech, strništích a polích. Nejdůležitější jsou semena a květní pupeny hořčice a řepky, tobolek ptačince a žabince, semen rdesen, merlíku a dostupného obilí. Pohlavní dospělosti dosahuje doupňák v druhém kalendářním roce. Jen pro zajímavost: nejstarší pták se dožil 12 let a 7 měsíců.

Naše populace, potažmo ptáci ze střední, severní a východní Evropy, je tažná. Od září do října odlétají doupňáci v hejnech na zimoviště v jihozápadní Francii. Někteří pokračují ještě dále do Španělska a severní Afriky. Jejich menší počty přezimují v dalších zemích Mediteránu, zvláště v Itálii. Přesná trasa, kterou naši doupňáci na zimoviště táhnou, není známá, stejně jako nemáme přesná data o rychlosti tahu. Orientační údaje nám v tomto ohledu mohou poskytnout dva sourozenci, kteří ulétli trasu dlouhou 1 319 km ze Srbska na Berounsku do Julosu ve Francii rychlostí 45 km za den. Oba tam byli bohužel zastřeleni (Cepák, Klvaňa, Škopek, Schröpfer, Jelínek, Hořák, Formánek, Zárybnický, 2008). Celých 58 % doupňáků zahyne před dosažením stáří jednoho roku. Obecně se dá říci, že nejvýznamnější příčinou mortality tohoto druhu je podle záznamů z 98 % člověk.

Spodní strana těla holuba doupňáka je v letu nenápadná a může tedy připomínat holuba domácího. Foto: Zdeněk Tunka

Ochrana

V České republice figuruje holub doupňák stále jako lovný druh, byť celoročně hájený. Zvýšit počty hnízdících párů se daří lokálně díky vyvěšování budek. Základní parametry těchto budek jsou následující: průměr vletového otvoru 80–120 mm, vnitřní rozměr dna 30x30 cm, hloubka dutiny min. 40 cm. Budky se dají vyvěsit už na podzim, aby „splynuly“ s okolím, nebo na jaře v době, kdy se doupňáci vracejí ze zimovišť, tzn. koncem února a začátkem března. K vyvěšení jsou vhodné světlé listnaté a smíšené lesy nižších a středních poloh, ale i parky a větší sady, kde nejsou k nalezení doupné stromy. Podle výšky u nás zdokumentovaných hnízd by měla být ideální budka zavěšena ve výšce 4–8 m.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor:

Ing. Robert Doležal

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů,

pobočka Brno

E-mail: dolezal.robort@uhul.cz

Jedinou ozdobou v opeření holuba doupňáka jsou dvě kovové leskle skvrny po stranách krku a dvě krátké černé pásy v křídlech.

Foto: Petr Mückstein

Ve větších počtech zimují doupňáci na Znojemsku a Břeclavsku.

Foto: Zdeněk Tunka